

مقایسه دو تحقیق از کتاب «الدروع الواقیة» با روش «مقابلة چاپ»

مهدی مرادی^۱

چکیده

مقابلة نسخه‌های تحقیق شده چاپی، شناخت تحقیقات بهتر و محققان برتر را در پی دارد. با این کار، می‌توان بهترین چاپ را از حیث علمی، تعیین و به مخاطب، معرفی کرد. آثار سید ابن طاووس (م ۶۶۴ق) با موضوع دعا، همواره مورد توجه عالمان و مردم بوده است. شخصیت سید و کاربردی بودن آثار وی در این اقبال، مؤثر می‌نماید. کتاب «الدروع الواقیة» با موضوع اعمال قابل تکرار در همه ماه‌های قمری، یکی از نگاشته‌های اوست که دو تحقیق مشهور از آن به چاپ رسیده است. نگاشته حاضر، برای نخستین بار، این دو تحقیق را با روش مقابلة، بررسی کرده و کار نیکوتر را معرفی می‌کند.

واژگان کلیدی

سید ابن طاووس، تحقیق فنی منابع، نسخه‌پژوهی، مقابلة متون حدیثی، علوم حدیث

درآمد

پژوهش‌های متن‌محور حدیثی، گونه‌ای از فعالیت‌های علمی در حوزه حدیث است. این مدل از پژوهش، مراحل مختلفی دارد که یکی از آنها «مقابلة» است. مقابلة متون، مقایسه حرف به حرف دو متن با یکدیگر برای کشف تفاوت‌های آن است. با این روش، اشکالات متون، کشف شده و زمینه تنقیح متن، فراهم می‌شود.

در دوران گذشته، منابع حدیثی، دست‌نویس بودند. امکانات چاپ، موجب شد تا این نسخه‌های خطی، تبدیل به نسخه چاپی شده و با تیراژ گسترده در اختیار مخاطبان قرار گیرد. در تبدیل نسخه خطی به چاپی، اشکالاتی پدید آمده که جزو آسیب‌های کنونی حدیث است. با مقابلة دو یا چند نسخه چاپی می‌توان بخشی از این اشکالات را شناسایی کرد؛ چراکه هر نسخه چاپی محصول تلاش یک

۱. پژوهشگر مؤسسه میراث کتاب و سنت.

پژوهشگر یا ناشر برای تبدیل برگه‌های دست‌نویس به کاغذهای حروفچینی شده است. چه بسا پژوهشگر و ناشری، در جایی دقتی بیشتر مبذول داشته و دیگری، دقتی کمتر و یا اینکه دیگری در جایی دیگر، دقتی فزون‌تر به خرج داده است. از این رو می‌توان میزان قوت نسخه‌های چاپی را با مقابله متون آن تعیین کرد.

نوشتار حاضر به مقایسه دو چاپ از کتاب «الدروع الواقیة» می‌پردازد. یکی از آنها چاپ دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین و به تحقیق شیخ جواد قیومی اصفهانی و دیگری، چاپ مؤسسه آل‌البیت لاحیاء التّراث به تحقیق محققان آن مؤسسه است. این پژوهش در سه بخش، ابتدا برخی از نسخه‌های خطی الدروع الواقیة را معرفی می‌کند. سپس ویژگی‌های دو تحقیق چاپ‌شده را بررسی کرده و در پایان، برخی از اختلافات متنی این دو را نشان می‌دهد.

الف) نسخه‌های خطی الدروع الواقیة

در فهرستگان نسخ خطی ایران (فنخا) ۳۰ نسخه از کتاب «الدروع الواقیة» معرفی شده است.^۲ این نسخه‌ها غیر از چهار نسخه مورد استفاده در دو تصحیح یادشده است! همچنین در معجم المخطوطات العراقیة که نمونه عراقی کتاب فنخا به حساب می‌آید، چهار نسخه دارای تاریخ از این کتاب، معرفی شده است. تاریخ کتابت نسخه‌های معرفی شده از این قرار است:

۸۵۲ق، ۹۳۱ق (نجف)، ۹۵۷ق، ۹۶۴ق، ۹۷۷ق، ۹۸۲ق، قرن ۱۱ق (دو نسخه)، ۱۰۳۳ق، ۱۰۴۰ق،^۴ ۱۰۴۲ق، ۱۰۵۶ق (دو نسخه)، ۱۰۸۱ق، ۱۰۸۴ق (کتابت از روی نسخه‌ای به تاریخ ۷۴۹ق)، ۱۰۸۴ق، ۱۰۸۴ق (نجف)، ۱۰۹۲ق،^۵ ۱۰۹۳ق، اواخر قرن ۱۱ق، ۱۱۰۰ق (نجف)، قرن ۱۲ق،^۶ ۱۱۰۲ق، ۱۱۰۲ق، ۱۱۰۸ق، ۱۱۲۰ق، ۱۱۸۴ق (کربلاء)، ۱۲۰۴ق، ۱۲۰۷ق، قبل از ۱۲۵۱ق، ۱۲۵۲ق، ۱۳۰۷ق، ۱۳۴۰ق و چهار نسخه بدون تاریخ.

از مجموع این نسخه‌ها، هشت نسخه، تصحیح شده،^۷ یک نسخه از روی نسخه‌ای به سال ۷۴۹ق استنساخ شده،^۸ یک نسخه با نسخه اصل، مقابله شده^۹ و کاتب یک نسخه، ابراهیم بن علی کفعمی صاحب بلد الامین و المصباح است.^{۱۰} هیچکدام از این ۱۰ نسخه خاص، مورد استفاده دو چاپ یادشده از این کتاب، نبوده است!

۲. در فنخا ابتدا نسخه‌های تاریخ‌دار به ترتیب تاریخ کتابت و سپس نسخه‌های بدون تاریخ معرفی می‌شود.

۳. نسخه دوم در جدول آینده.

۴. نسخه سوم در جدول آینده.

۵. نسخه اول در جدول آینده.

۶. نسخه چهارم در جدول آینده.

۷. نسخه‌های به تاریخ ۹۵۷ق و ۹۸۲ق و ۱۰۸۴ق و ۱۰۹۳ق و اواخر قرن ۱۱ق و ۱۱۲۰ق و قبل از ۱۲۵۱ق و ۱۳۰۷ق. (شماره‌های ۲

و ۵ و ۶ و ۱۵ و ۱۸ و ۲۳ و ۲۷ و ۲۹ در فنخا)

۸. نسخه تاریخ ۱۰۸۴ق. (شماره ۱۵ در فنخا)

۹. نسخه تاریخ ۱۰۹۳ق. (شماره ۱۸ در فنخا)

۱۰. بدون تاریخ. (شماره ۳۰ در فنخا)

اطلاعات نسخه‌های مورد استفاده در این دو تصحیح^{۱۱} از این قرار است:

ر	مکان نگهداری	ش نسخه	تاریخ کتابت	تعداد برگ	رمز در تصحیح	استفاده در نسخه چاپی
۱	آستان قدس	۱۳۶۸۹۳	ربیع الثانی ۱۰۹۲	۲۵۲	«ک» در هر دو تصحیح (نسخه اصل در هر دو تصحیح)	هر دو تصحیح ^{۱۳}
۲	آیت الله مرعشی	۴۴۲	۹۶۴		«ع» در قیومی «ن» در آل البیت	هر دو تصحیح
۳	کتابخانه ملک	۷۹۰	۱۰۴۲		«س» در قیومی	قیومی
۴	کتابخانه ملک	۵۷۷۸	قرن ۱۲	۱۷۳	«م» در قیومی	قیومی

چاپ آل البیت درباره کیفیت و ارتباط نسخه‌ها با یکدیگر، چیزی نمی‌گوید؛ اما قیومی می‌نویسد: سه نسخه اخیر [یعنی نسخه کتابخانه مرعشی و دو نسخه کتابخانه

ملک] و نسخه‌های دیگر کتاب که احیانا مورد مراجعه بوده‌اند، فصول ۱۰، ۱۵، ۱۶ و ۱۷ را ندارند! تحلیل، این است که اولین ناسخ، کتاب را خلاصه کرده و اسانید را حذف نموده و کفعمی (صاحب بلد الامین و مصباح) نسخه خود را از روی همین نسخه، استنساخ نموده و ما اکنون می‌بینیم که اکثر نسخ موجود که منشأشان نسخه کفعمی است، ناقص هستند. از آنجا که کفعمی، عدم مطابقت فهرست مؤلف در مقدمه با متن کتاب را دیده، علوین

۱۱. افزون بر این نسخه‌ها، چاپ قیومی از منقولات علامه مجلسی در بحار الانوار به نقل از الدرود الواقیه و چاپ آل البیت از منقولات علامه مجلسی در بحار الانوار و شیخ حر در وسائل الشیعه به نقل از الدرود الواقیه نیز بهره برده‌اند.

۱۲. چاپ آل البیت شماره نسخه را گزارش نداده است. در پاورقی بعدی توضیحات بیشتری ارائه می‌شود.

۱۳. نسخه شماره ۱ چاپ آل البیت بدون شماره نسخه بوده و تاریخ کتابت آن ۱۵ ربیع الثانی ۱۰۹۸ق ذکر شده است. چاپ قیومی، نسخه اول را این‌گونه توصیف کرده: «رقم ۶۸۹۳ به تاریخ ربیع الاول ۱۰۹۲ق.» علی الظاهر این دو نسخه متفاوتند! اما بر اساس تصویری که از انتهای نسخه‌ها در هر دو چاپ ارائه شده (تصویر ۱ و ۲)، هر دو نسخه یکی هستند و نوشته دقیق خاتمه نسخه بدین شرح است: «قَدْ تَمَّ كِتَابُ الدَّرُودِ الْوَاقِيَةِ بِعَوْنِ الْمَلِكِ الْهَادِيَةِ فِي لَيْلِ الْخَمِيسِ مِنْ شَهْرِ رَبِيعِ الثَّانِي لِسَنَةِ اثْنَانِ وَ تَسْعِينَ بَعْدَ الْأَلْفِ مِنَ الْمُهَاجَرَةِ الْمُبَارَكَةِ صَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمَ، یعنی شب پنجشنبه از ربیع الثانی سال ۱۰۹۲ هجری قمری.» تفاوت این متن با نوشته‌های مقدمه هر دو چاپ، عجیب است!

و احادیثی را [از منابع دیگر و مرتبط با موضوع] به نسخه خود افزوده است. علامه مجلسی نیز نسخه مختصر را در اختیار داشته و از آن نقل نموده است.^{۱۴}

با این توضیح، اشکال نسخه‌های خطی مورد استفاده در این تحقیق، روشن شده و نیز اختلاط متن کفعمی با کتاب ابن طاووس در نسخه کفعمی و مستنسخات برگرفته از آن معلوم می‌گردد.

ب) ویژگی‌های الدرّوع الواقیة چاپ شده

نام کتاب بر اساس چاپ قیومی چنین است: «کتاب الدرّوع الواقیة من الاخطار فی ما یعمل مثلها فی کلّ شهر علی التکرار». حال آنکه در چاپ آل البیت لفظ «فی» دوم موجود نیست! متن کتاب دارای ۲۴ فصل است و هر دو چاپ از این جهت یکسان هستند.

در مقدمه چاپ‌ها اختلافی رخ داده است. سید ابن طاووس - طبق رویه همیشگی‌اش - در مقدمه کتاب، فهرست فصول را ارائه می‌کند. در چاپ آل البیت، بخش مقدمه، باب ۲۱ جا افتاده است؛^{۱۵} در نتیجه عناوین ابواب ۲۱، ۲۲ و ۲۳ در این چاپ با عناوین ابواب ۲۲، ۲۳ و ۲۴ از چاپ قیومی، برابر است. از طرفی باب ۲۲ متمّم باب ۲۱ است^{۱۶} و بدون آن، معنایش کامل نیست. پژوهشگران آل البیت بر این نکته متفطن شده و در پاورقی، آن را تذکر داده‌اند.^{۱۷} این تذکر نشان می‌دهد که افتادگی، در نسخه مورد استفاده آنها رخ داده و ناشی از اشتباه پژوهشگران نبوده است.

عناوین ابواب و فصول کتاب، از مؤلف بوده و به علّت گویابودن، نیازی به عناوین توضیحی نداشت. از این رو هر دو چاپ، فاقد عناوین اضافی یا توضیحی از سوی محققان کتاب است.

در هر دو چاپ، خطبه آمده و به جز چند اختلاف نسخه‌ای، خطبه‌ها یکی هستند. آل البیت، خاتمه هیچ‌یک از نسخه‌های خطی را گزارش نکرده؛ در حالی که هر دو نسخه، طبق تصویر ارائه شده از انتهای آن، حاوی خاتمه است. در چاپ قیومی، خاتمه نسخه اصل، گزارش شده که حاکی از تاریخ اتمام کتابت نسخه است یعنی شب پنج‌شنبه ماه ربیع الثانی ۱۰۹۲ ق.

در هر دو چاپ، متون ادعیه، اعراب‌گذاری شده است. از مزایای چاپ آل البیت، اعراب‌گذاری برخی از مواضع متن کتاب [سخنان مؤلف] و نیز مشخص‌بودن آیات قرآن با تغییر فونت و استفاده از کمان‌گلدار است. نبود ویژگی اخیر، کمی از ارزش کار قیومی می‌کاهد.

۱۴. ص ۱۷.

۱۵. «فی ما نذکره من الروایة بأدعیة ثلاثین فصلاً، لکلّ یوم من الشهر فصلاً منها».

۱۶. «فی ما نذکره من الروایة الثانیة فی ثلاثین فصلاً، لکلّ یوم فصل مُنفردٌ و هو یقارب الروایة الاولى».

۱۷. «یبدو أنّ هناك سقطاً فی تسلسل الفصول، حیث لم یرد ذکر الفصل الخاص بالروایة الاولى لأدعیة الشهر فانسحب ذلک علی بقیة الفصول، فتأخّل».

در چاپ آل البیت، متون ادعیه ایرانیک شده و از آن جا که بیشتر متن کتاب، دعاست، بیشتر متن، به صورت ایرانیک است. این روش، چشم خواننده را آزار می‌دهد. البته در مواردی، ایرانیک بودن پاراگراف‌ها، اشتباها به هم خورده است.^{۱۸} افزون بر این، ایرانیک کردن برای نام کتاب‌ها و عناوین استفاده می‌شود نه متون طولانی.

در موارد متعددی از چاپ آل البیت، حروف کلمات به هم نزدیک شده و گاهی در هم فرو رفته است؛ به اندازه‌ای که احتمال خوانش اشتباه را افزایش می‌دهد.^{۱۹} همچنین به دلیل جوهرافشانی در چاپ آل البیت، تعبیر «فی حفظ النفوس» در نرم‌افزار جامع الاحادیث، این گونه تایپ شده است:

فی محفظ النفوس

عَلَّتْ این خطا، پاشیدن جوهر در کنار حرف «ح» در نسخه چاپی است.^{۲۰}

تاریخ اتمام تصحیح قیومی، ۲۰ جمادی الثانی ۱۴۱۳ق و تاریخ چاپ آن ذی الحجة ۱۴۱۴ق است. مقدمه چاپ آل البیت، تاریخ ندارد تا بتوان تاریخ پایان کار را به دست آورد؛ اما تاریخ چاپ آن محرم الحرام ۱۴۱۴ق است. بنابراین، گویا قیومی، کارش را زودتر انجام داده، اما آل البیت، زودتر چاپ کرده است. اگر تصحیح قیومی، بلافاصله منتشر می‌شد، انتظار می‌رفت که تصحیح آل البیت به لحاظ قوت علمی، یک گام جلوتر باشد؛ ولی تأخیر در چاپ قیومی، موجب شد که آل البیت - احتمالاً - به این تحقیق، دسترسی نداشته باشد.

ج) تفاوت‌های دو چاپ در ارائه متن

متن این دو چاپ تفاوت‌های متعددی با یکدیگر دارد. به گونه‌ای که هم دچار جایگزینی واژگان شده‌اند، هم افتادگی واژگان و هم جوهرافشانی. در برخی از نمونه‌ها، تفاوت معنای روشنی دیده می‌شود.

مواردی از اختلافات که بر پایه مقابله تصادفی (رندمی) دو چاپ، نمایان شده، در جدول زیر گزارش می‌شود:

چاپ آل البیت	چاپ قیومی
مَالِكِ الْكَرَمِ وَ الْجُودِ (ص ۳۲)	مَالِكِ الْكَرَمِ وَ الْوُجُودِ (ص ۲۰)
فَرَجَعَتْ يَدًا بِنَجَازِ الْوُعُودِ (ص ۳۲)	فَرَجَعَتْ يَدًا اَنْتِجَازِ الْوُعُودِ (ص ۲۰)
قِرَاءَةٌ [سُورَتِي] الْاَنْفَالِ وَ بَرَاءَةٍ (ص ۳۶)	قِرَاءَةٌ سُورَةِ الْاَنْفَالِ وَ بَرَاءَةٍ (ص ۲۳)

۱۸. تصویر ۳.

۱۹. تصویر ۴ و ۵.

۲۰. تصویر ۶.

الرَّوَايَةُ فِي هَذِهِ الثَّلَاثَةِ الْآيَاتِ (ص ٣٥)	الرَّوَايَةُ فِي سَبَبِ صَوْمِ هَذِهِ الثَّلَاثَةِ الْآيَاتِ (ص ٢٣)
مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي قُرَّةَ (ص ٤٠)	مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي قُرَّةَ (ص ٢٨)
أَبُو الْخَيْرِ مُحَمَّدُ بْنُ ... (ص ٤٢)	أَبُو الْحُسَيْنِ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى الْفَارِسِيُّ (ص ٢٩)
وَ كَانَ يَخْدُمُ سَيِّدَ الْأَنَامِ عَلَيْهِ السَّلَامُ (ص ٤٧)	وَ كَانَ يَخْدُمُ سَيِّدَةَ الْإِمَامِ عَلَيْهِ السَّلَامُ (ص ٣٤)
أَبِي عَبْدِ اللَّهِ أَيُّوبَ الْخَزَّازِ (ص ٥١)	أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ (ص ٣٧)
وَجَدْنَا ذَلِكَ مِنْ نَوَادِرِ جَعْفَرِ بْنِ مَالِكِ الْفَزَارِيِّ وَ رَوَيْنَاهُ بِإِسْنَادِنَا إِلَى 'أَبِي مُحَمَّدٍ هَارُونَ بْنِ مُوسَى' قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ بْنُ هَمَّامٍ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مَالِكِ الْفَزَارِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مَيْثِمٍ (ص ٦٢)	وَجَدْنَا ذَلِكَ مِنْ نَوَادِرِ جَعْفَرِ بْنِ مَالِكِ الْفَزَارِيِّ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مَيْثِمٍ (ص ٤٣)
مَنْ قَرَأَهَا فِي كُلِّ شَهْرٍ (ص ٦٩)	مَنْ قَرَأَهَا فِي كُلِّ شَهْرٍ (ص ٤٧)
وَ فِي كَمِّ يَوْمًا وَ كَمِّ يَسَعُ النَّاسَ (ص ٧٤)	وَ فِي كَمِّ يَوْمًا وَ كَمِّ يَسَعُ النَّاسَ (ص ٤٩)
وَ مَا يَنْقَلِبُ بِهِ مِنْ دُعَائِهِمْ لَهُ (ص ٧٤)	وَ مَا يَنْقَلِبُ بِهِ مِنْ دُعَائِهِمْ لَهُ (ص ٥٠)
فَعَوَّتَبَ عَلَيَّ 'تَأَخَّرَهُ' (فَأَنَّنَا) ٣١ رَوَيْنَاهُ بِإِسْنَادِنَا (ص ٧٥)	فَعَوَّتَبَ عَلَيَّ 'تَأَخَّرَهُ' فَأَيْتًا: رَوَيْنَاهُ بِإِسْنَادِنَا (ص ٥١)
الشَّيْخُ أَسْعَدُ بْنُ عَبْدِ الْقَادِرِ الْإِصْفَهَانِيُّ (ص ٧٨)	الشَّيْخُ أَسْعَدُ بْنُ عَبْدِ الْقَادِرِ الْإِصْفَهَانِيُّ (ص ٥٣)
وَ الْقَاسِطِ الَّذِي لَا يَزُولُ (ص ٨١)	وَ الْبَاقِي الَّذِي لَا يَزُولُ (ص ٥٥)
الْمَلِكِ الْمُقْتَدِرِ الْجَبَّارِ الْحَقِّ الْمُبِينِ (ص ٨٥)	الْمَلِكِ الْمُقْتَدِرِ الْجَبَّارِ الْحَقِّ الْمُبِينِ (ص ٥٩)
دُعَاءُ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ اسْتِعَاذَتُهُ فِيهِ (ص ٨٧)	دُعَاءُ الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ اسْتِعَاذَتُهُ فِيهِ (ص ٦٠)
فَنَحْنُ نَشْهَدُ أَنَّهُ (ص ١٣١)	فَنَحْنُ نَشْهَدُ لَهُ أَنَّهُ (ص ١٠٨)
وَ مَا يُرِيدُ فِي حِفْظِ النَّفْسِ (ص ١٧٠)	وَ مَا يُرِيدُ فِي حِفْظِ النَّفْسِ (ص ١٥٠)
اغْفِرْ لِمَنْ ظَلَمَ وَ أَسَاءَ وَ اعْتَدَى' وَ لَا أَهْلِكَ وَ ... (ص ٢٨٠)	اغْفِرْ لِمَنْ ظَلَمَ وَ أَسَاءَ يَا سَيِّدِي لَا أَهْلِكَ وَ ... (ص ٢٥٧)

نتیجه گیری

با توجه به گزارشی که از نسخه‌های خطی شناسایی شده از کتاب الذروع الواقیة آن هم تنها در دو منبع فنخای ایران و عراق، گذشت، روشن شد که تعداد نسخه‌های مورد استفاده در این دو تصحیح، بسیار کم بوده است. شش نسخه با قدمت خوب از الذروع الواقیة وجود دارد^{۲۲} که در این دو تصحیح، مورد استفاده قرار نگرفت. هشت نسخه خطی تصحیح شده وجود دارد که هیچ‌یک، مورد استفاده نبوده است. این موارد به جز ضعف‌هایی است که هر دو تصحیح در امور فنی مرتبط با تقویم النص و ... دارند. بنابراین تصحیح مجدد علمی و فنی این کتاب، ضروری است. به هر حال در مقام مقایسه، تصحیح قیومی از تصحیح آل البیت اندکی برتر است؛ زیرا متن را با نسخه‌های بیشتری مقابله کرده، دقت بیشتری در مقابله نسخه‌ها به خرج داده و وحدت رویه را در شکل ظاهری اثر، بهتر رعایت کرده است.

پیوست‌ها

* صورة الصفحة الاخرة من نسخة «ك»

پیوست یکم

۲۲. پنج نسخه کتابت شده تا پیش از پایان قرن ۱۰ (سال‌های ۸۵۲ق و ۹۳۱ق و ۹۵۷ق و ۹۷۷ق و ۹۸۲ق) و یک نسخه استنساخ شده در سال ۱۰۸۴ق از روی نسخه سال ۷۴۹ق.

ووقت حيث ارمى الندى ويزاني

قدم كتاب المدوع الواقية

بعون الملك الهاديّة

وليل الحمد من شهر ربيع الثماني

بسرا فان يوم بعد الدعاء

ما لها فو للمساكنة

على والده مسامحة

بيوست دوم

قال سلمان رحمة الله عليه: روز مهر اسم الملك الموكل بالرحمة، وهو يوم نحس من ولد فيه يكون مجنوناً لا بد من ذلك، ومن سافر فيه يهلك، ويصلح فيه عمل الخير، وتنقى فيه الحركة، والأحلام تصح فيه بعد يومين، والله أعلم.

الدعاء فيه:

(٢٣٦)
 أَسْأَلُكَ اللَّهُمَّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ بِاسْمِكَ الَّذِي عَزَمْتَ بِهِ عَلَى
 السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَالْأَرْضِينَ السَّبْعِ ، وَمَا خَلَقْتَ بَيْنَهُمَا وَفِيهِمَا مِنْ
 شَيْءٍ وَأَسْتَجِيرُ بِذَلِكَ الْاسْمِ ، اللَّهُمَّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْجَأُ إِلَيْكَ بِذَلِكَ
 الْاسْمِ ، اللَّهُمَّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَوْ مِنْ بِذَلِكَ الْاسْمِ ، اللَّهُمَّ لَا إِلَهَ
 إِلَّا أَنْتَ أَسْتَفِيثُ بِذَلِكَ الْاسْمِ ، اللَّهُمَّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَتَضَرَّعُ بِذَلِكَ
 الْاسْمِ ، اللَّهُمَّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْأَلُكَ بِمَا دَعَوْتُكَ بِذَلِكَ

بيوست سوم

الغفور»^(۱) * الحمد لله فاطر السموات والأرض جاعل الملائكة رسلاً أولي
أجنحة مثنى وثلاث ورباع يزيد في الخلق ما يشاء إن الله على كل شيء قدير *
ما يفتح الله للناس من رحمة فلا ممسك لها وما يمسك فلا أمرسل له من
بعده وهو العزيز الحكيم * يا أيها الناس اذكروا نعمة الله عليكم هل من

پیوست چهارم

يكون أحد من خلقك أقرب منه مجلساً ، ولا أحظى عندك منزلاً ،
ولا أقرب وسيلة ، ولا أعظم عندك شرفاً ولا شفاعة منه . صلواتك عليه وآله في
برد العيش والروح^(۲) ، وقرار النعمة ، ومنتهى الفضيلة ، وسرور الكرامة ، ومنى
اللذات ، وهجة لا تشبهها بهجات الدنيا .

پیوست پنجم

واختلافات ، فأحببت نقلها إلى هذا الكتاب احتياطاً واستظهاراً فيما يُقرب إلى
مالك يوم الحساب ، وما يزيد في محفظ النفوس المشغولة باليكها رب الأرباب .

پیوست ششم

کتابنامه

۱. الذروع الواقية، سيد رضی الدین علی ابن طاووس حسنی، تحقیق جواد قیومی اصفهانی، قم، جمعه مدرّسین، اول، ۱۴۱۴ق.
۲. الذروع الواقية، سيد رضی الدین علی ابن طاووس حسنی، تحقیق مؤسسة آل البيت عليه السلام، قم، مؤسسة آل البيت عليه السلام و وزارت ارشاد، اول، ۱۴۱۴ق.
۳. فهرستگان نسخه‌های خطی ایران (فنخا) مصطفی درایتی، تهران، سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، اول، ۱۳۹۱ش.
۴. معجم المخطوطات العراقية، مصطفی درایتی و مجتبی درایتی، تهران و عراق، سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران و دیوان الوقف الشیعی و مؤسسة کاشف الغطاء، اول، ۱۳۹۶ش.